

Ergasheva Dilnoza Dilmurotovna

Alfraganus universiteti 2-bosqich magistranti

dilnozaergasheva16@gmail.com

Ilmiy rahbar: prof. Yuldasheva Shaxlo Shukurlaevna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada PISA xalqaro baholash dasturining O'zbekistondagi ahamiyati, joriy etilishi jarayoni PISA dasturida foydalaniladigan metodlar, tutashmagan matnlardan foydalanish metodlari kabi masalalar haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *PISA, metod, matn, tutashmagan matn, fanlar kesimi.*

Abstract: *This article discusses issues such as the importance of the PISA international assessment program in Uzbekistan, the implementation process, the methods used in the PISA program, and the methods of using disconnected texts.*

Key words: *PISA, method, text, disjointed text, cross-disciplinary.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение программы международного оценивания PISA в Узбекистане, процесс ее реализации, методы, используемые в программе PISA, а также методы использования несвязанных текстов.*

Ключевые слова: *PISA, метод, текст, несвязный текст, раздел предметов.*

PISA (Programme for International Student Assessment) — bu xalqaro ta'lim baholash dasturi bo'lib, u 15 yoshli o'quvchilarning matematika, o'qish va tabiiy fanlar bo'yicha bilim va ko'nikmalarini baholaydi. PISA dasturi har uch yilda o'tkaziladi va uning maqsadi ta'lim tizimlarining samaradorligini baholash, shuningdek, o'quvchilarning ta'limda erishgan natijalarini solishtirishdir.

O'zbekistonda PISA dasturining ahamiyati:

- PISA baholashlari O'zbekiston ta'lim tizimining kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi, bu esa ta'lim sifatini yaxshilashga olib keladi.
- O'zbekiston PISA dasturiga qo'shilish orqali boshqa mamlakatlar bilan ta'lim sohasidagi tajribalarni almashish imkoniyatiga ega bo'ladi.
- PISA natijalari asosida ta'lim siyosatini takomillashtirish, yangi metodologiyalarni joriy etish va o'qituvchilarni tayyorlashda yordam beradi.

O'zbekistonda PISA dasturining joriy etilishi bir necha bosqichdan iborat:

1. O'zbekiston PISA dasturiga tayyorgarlik ko'rish uchun o'qituvchilar va mutaxassislarni jalb qilish, ularni baholash jarayonlari bilan tanishtirish.
2. O'quvchilarni baholash uchun sinovlar o'tkazish, bu jarayonda o'quvchilarning bilimlari va ko'nikmalari baholanadi.
3. Olingan natijalarni tahlil qilish, bu orqali ta'lim tizimidagi muammolarni aniqlash va ularni hal qilish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.
4. Natijalar asosida ta'lim tizimida zarur islohotlarni amalga oshirish, o'qitish metodlarini yangilash va o'quv dasturlarini takomillashtirish.

Umuman olganda, PISA O'zbekistonda ta'lim sifatini oshirish va xalqaro standartlarga mos keladigan ta'lim tizimini yaratishda muhim rol o'ynaydi.

PISA dasturi ta'lim tizimlarining samaradorligini baholash va o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini o'lchash uchun mo'ljallangan. PISA dasturining asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-4

- ❖ O'quvchilarning matematika, o'qish va tabiiy fanlar bo'yicha bilimlarini baholash orqali ta'lim tizimlarining samaradorligini aniqlash.
- ❖ PISA natijalari yordamida turli mamlakatlarning ta'lim tizimlarini solishtirish va ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash.
- ❖ Olingan natijalar asosida ta'lim siyosatini takomillashtirish, yangi metodologiyalar va strategiyalarni ishlab chiqish.
- ❖ O'qituvchilarga o'z pedagogik amaliyotlarini yaxshilashda yordam berish va o'quvchilarga ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur resurslarni taqdim etish.

PISA dasturida quyidagi metodlar va yondashuvlar qo'llaniladi:

1. **Ko'p tanlovli testlar:** O'quvchilarning bilimlarini baholash uchun ko'p tanlovli savollar ishlatiladi. Bu savollar o'quvchilarning muammolarni hal qilish qobiliyatini o'lchaydi.
2. **Yozma ishlar:** O'qish va tabiiy fanlar bo'yicha yozma ishlar orqali o'quvchilarning fikr yuritish, tahlil qilish va muammolarni hal qilish qobiliyatlari baholanadi.
3. **Real hayotga oid vazifalar:** O'quvchilarga real hayotdagi vaziyatlarga oid vazifalar beriladi, bu orqali ularning bilimlarini amaliyotda qo'llay olish qobiliyatlari sinovdan o'tkaziladi.
4. **Kontekstual savollar:** Savollar ko'pincha kontekstual bo'ladi, ya'ni ular o'quvchilarning kundalik hayotiga yoki ijtimoiy muammolarga tegishli bo'ladi. Bu yondashuv o'quvchilarning bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatini baholaydi.

Masalan:

- **Matematika:** O'quvchilarga berilgan vazifa: "Agar bir xil qog'ozdan 12 ta kvadrat kesib olish mumkin bo'lsa, 5 ta kvadrat kesib olish uchun qancha qog'oz kerak?" Bu savol matematik hisob-kitoblarni talab qiladi.
- **O'qish:** O'quvchilarga qisqa hikoya beriladi va ulardan hikoyaning asosiy g'oyasini yoki muallifning niyatini aniqlash so'raladi.
- **Tabiiy fanlar:** O'quvchilarga bir tajriba haqida ma'lumot beriladi va ulardan tajribaning natijalarini tahlil qilib, ilmiy xulosalar chiqarish so'raladi.

PISA dasturida o'qish faniga doir topshiriqlar ko'pincha matnni tahlil qilish va tushunishni talab qiladi. Ushbu topshiriqlar ko'pincha kontekstual vaziyatlarga asoslanadi. Quyida bir necha misol keltiramiz, sizga qanday rasm yoki matn asosida topshiriq berish mumkinligini tushuntiramiz.

Masalan, O'qish faniga doir topshiriq.

Bir parkda bolalar o'ynayotgan, ota-onalar esa o'rindiqda o'tirgan rasm.

Topshiriq:

1. Ushbu rasmda nima sodir bo'lmoqda? (Bolalar o'ynayabdi, ota-onalar dam olyabdi)

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-4

2. Sizningcha, bu parkda bolalar uchun qanday faoliyatlar mavjud? (Siz o'ylab ko'rishingiz mumkin, masalan, to'p o'ynash, sakrash, sayr qilish va h.k.)

3. Rasmda ko'rsatilgan muhit bolalarning ruhiy holatiga qanday ta'sir qiladi? (Masalan, ochiq havoda o'ynash ularning kayfiyatini ko'tarishi mumkin)

Matn asosidagi topshiriq

"Yaqinda yoz fasli o'lkamizga kirib kelib, yozgi ta'til kunlari boshlandi. Men doimo yozgi ta'tilni intizorlik bilan kutaman. Yozgi ta'til vaqtida, men do'stlarim bilan birgalikda plyajga bordim. Biz suzish, qumda o'ynash bilan shug'ullandik va muzqaymoq yedik. Biza yana oilamiz bilan yozgi ta'til kunlari o'lkamizning tog'li rayonlariga dam ogani chiqmoqchimiz. Yozgi ta'til menda doimo juda maroqli o'tadi"

1. Matnni o'qib chiqing va muallif yozgi ta'tilni qanday o'tkazganini aniqlang.

2. Muallifning plyajga borishdagi asosiy faoliyatlari nimalardan iborat? (Suzish, qumda o'ynash, muzqaymoq yeyish)

3. Siz yozgi ta'tilingizni qanday o'tkazasiz? O'zingizning tajribangizni yozing.

PISA dasturida tutashmagan matnlar o'quvchilarning o'qish va tushunish qobiliyatlarini baholashda muhim rol o'ynaydi. Tutashmagan matnlar — bu bir-biriga bog'lanmagan yoki kontekstual ravishda birlashtirilmagan matnlardir. Ushbu matnlar ko'pincha turli mavzularni, formatlarni yoki uslublarni o'z ichiga oladi.

1. Har xil mavzularni qamrab oluvchi yangiliklar, masalan, sport, siyosat va madaniyat haqida qisqa maqolalar.

2. Turli mahsulotlar yoki xizmatlar haqida reklama e'lonlari, masalan, oziq-ovqat mahsulotlari, kiyim-kechak yoki texnika.

3. Har xil sohalar bo'yicha statistik raqamlar va grafiklar, masalan, iqtisodiy ko'rsatkichlar, aholi soni va h.k.

4. Turli odamlarning fikrlari yoki tajribalari bilan bog'liq qisqa yozuvlar.

5. Maqolalarga yoki yangiliklarga berilgan turli fikrlar va sharhlar.

Grafik (tutashmagan matn) asosidagi topshiriq

Har xil mevalarning kaloriyalari ko'rsatilgan grafik.

	Kaloriya: 105 Yog': 0 gramm Uglevodlar: 27 gramm Klechatka: 3 gramm Protein: 1 gramm		Kaloriya: 159 Yog': 15 gramm Uglevodlar: 7 gramm Klechatka: 4 gramm Protein: 2 gramm		Kaloriya: 266 Yog': 0 gramm Uglevodlar: 72 gramm Klechatka: 6 gramm Protein: 2 gramm
Banan		Kakos		Xurmo	

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-4

	Kaloriya: 115 Yog': 1 gramm Uglevodlar: 25 Klechatka: 5 gramm Protein: 2 gramm		Kaloriya: 111 Yog': 0 gramm Uglevodlar: 29 gramm Klechatka: 4 gramm Protein: 1 gramm		Kaloriya: 83 Yog': 0 gramm Uglevodlar: 22 gramm Klechatka: 2 gramm Protein: 1 gramm
	Kaloriya: 125 Yog': 0 gramm Uglevodlar: 30 gramm Klechatka: 5 gramm Protein: 1 gramm		Kaloriya: 104 Yog': 0 gramm Uglevodlar: 27 gramm Klechatka: 1 gramm Protein: 1 gramm		Kaloriya: 79 Yog': 1 gramm Uglevodlar: 18 gramm Klechatka: 3 gramm Protein: 2 gramm

Topshiriq:

1. Ushbu grafikdan foydalanib, eng ko'p kaloriyaga ega mevalarni aniqlang.
  2. Agar siz kunlik 2000 kaloriya iste'mol qilishingiz kerak bo'lsa, ushbu mevalardan qaysi birini tanlaringiz va nechtasini iste'mol qilardingiz?
  3. Mevalarning sog'lom ovqatlanishdagi ahamiyatini muhokama qiling.
- Ushbu misollar orqali o'quvchilar nafaqat matnni tushunish, balki rasm va grafiklardan ham ma'lumot olish qobiliyatini rivojlantirishadi.

Tutashmagan matnlarni tahlil qilishda quyidagi metodlardan foydalanish mumkin:

1. Kontekstualizatsiya: O'quvchilar har bir matnni o'z konteksti ichida tushunishga harakat qilishadi. Masalan, yangilik maqolasini o'qiyotganda, u qanday voqealar bilan bog'liqligini aniqlash.
2. Taqqoslash: O'quvchilar turli matnlarni taqqoslab, ularning o'xshashliklari va farqlarini aniqlashlari mumkin. Masalan, bir yangilik maqolasini boshqa bir maqola bilan solishtirish.
3. Mavzuni aniqlash: Har bir matnning asosiy mavzusini aniqlash va ularni bir-biri bilan bog'lashga harakat qilish. Bu usul o'quvchilarga har xil matnlar orasidagi umumiy fikrlarni topishga yordam beradi.
4. Savol-javob metodlari: O'quvchilar har bir matn bilan bog'liq savollarni ishlab chiqadilar va ularga javob berishga harakat qiladilar. Bu usul matnning ma'nosini chuqurroq tushunishga yordam beradi.
5. Vizualizatsiya: O'quvchilar tutashmagan matnlarni vizual shaklda ifodalash orqali (masalan, grafiklar yoki diagrammalar) ularning o'zaro bog'liqligini ko'rishlari mumkin.
6. Refleksiya: O'quvchilar har bir matnni o'qigandan so'ng, o'z fikrlarini va his-tuyg'ularini yozib olishlari mumkin. Bu usul ularning o'qish jarayonini yanada chuqurlashtirishga yordam beradi.

Ushbu metodlar yordamida o'quvchilar tutashmagan matnlarni samarali ravishda tahlil qilish va ulardan ma'lumot olish qobiliyatlarini rivojlantirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Uzviylashtirilgan Davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi – T.: Yangiyo'1 poligraf service, 2017. – 1-160. b.
2. Abdazimova H. Pedagogika fanining ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanish // Scientific progress. 2022. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogika-fanining-ilmiy-tadqiqot-metodlaridan-foydalanish> (дата обращения: 22.02.2025).
3. Ziyodova T. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish. – T.: "O'qituvchi", 2000.
4. Yuldasheva Sh. Ona tili fanidan PISA topshiriqlari u qanday bo'lishi va bajarilishi kerak? – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021. 87 b.
5. Yo'ldoshev M., Muhamedova S., Saparniyazova M. Matn lingvistikasi. – Toshkent: Ishonchli hamkor, 2021. 188 b.
6. Yunusov Q. Ona tili o'qitish metodikasi. Ma'ruza matnlari. – Andijon, 2004.
7. Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi. T.: "Aloqachi", 2006.